

Szászi Zoltán
Téli mese

Szászi Zoltán
TÉLIG MESE

Madách Egyesület
Pozsony, 2020

A könyv megjelenését a Szlovák Köztársaság
Kisebbségi Kulturális Alapja támogatta

Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

© Szászi Zoltán, 2020
© Madách Egyesület, 2020
ISBN 978-80-89833-13-9

Elő

Ezt még elmondom. Aztán soha többé nem mesélek, és nem kérdezek. Ezt még muszáj! Kíváncsi vagyok, te tudod-e a válaszokat? Csak erre válaszolj most, kérlek! Valaha is el lehet-e jutni innen fagyból a nyárig? Ismered a helyet, ahol elkezdődik benned a tél? Milyen sokáig tart? Itt már nem lehet soha tavasz? Marad így? Az egész olyan mocsaras, zsombékos, süpedős, félig fagyott lápvilágnak? Az egészen távoli, mélyen elzárt és poros emlékraktárba is be lehet jutni? A belépni tilos táblát, aki figyelmen kívül hagyja, arra rácsapódik végleg az ajtó? Elbújik vagy előbújik majd mindaz, amire kíváncsi volt, míg újraélte a múltat? Meddig tart majd ez? Télig is talán? Ez egy télig mese?

Téli álom nyári képekkel

Az álom először csak kerülgette álmódóját, még a munkás hétköznapijának dolgai peregtek egy ideig a fejében, majd, mint kit szél emelt fel, elragadta végre a gyertyából elé varázsolódott lángszellem által küldött álom. Zuhanást érzett, hideg erdők lihegését a homloka körül, nedves pókhálók tapadását, borzongást, örvények sodrását, felzúduló áradás hangjait hallotta. Majd hirtelen minden elcsendesedett, kivilágosodott, s úgy látta magát, mint egy szürke porban fuldokló úton lassan lépkedő vándort. Egy folyó völgyben járt, szelíd dombok karéjozták a völgyben ülő kisvárost, kicsit állott volt a levegő, kicsit konokul meredtek égnek a faoszlopok, amelyeken telegráf- és telefondrótok pengtek a meleg szélben. Végre nem az a morcos hideg és nyirkosság uralkodott körötte, mint az elalvás előtti kinti világ s az álomba zuhanás pillanataiban megélt didergés. Megnyugodva állt egy város előtt. Felemelte kezét. Egyszerre nehéz szívvel, de szabadulni vágyó és megkönnyebbült lélekkel nyitotta ki az ősei lakhelyének, a szülőhelyének, az oly sokat áldott és megátkozott Kisvárosnak mások számára láthatatlan kapuját. Zimankó úgy érezte, lassan, csikorogva fordult kifelé az általa nehéz, kovácsolt vasalásokkal és szegekkel telealapáltként látott kapuszárny, mint egy várkapu. Kelet felé nyílt, a kissé meredekebb dombok felé, s bármilyen súlyosnak látta is ezt a kaput, az mégis könnyedén mozdult, mint varázslathoz, álomhoz illik, s ettől megnyugodott Zimankó. Nagyot sóhajtott, és belépett a fénybe. Nyári délutánt látott. Miután megnyitotta ezt a másoknak láthatatlan kaput, mintha egy kis porfelhő pergett volna le a mozdulatától a kapu ódon deszkáinak felső pereméről.

– Minden csak káprázat, ne félj, csak higgy! – így biztatta magát. Várt egy pillanatig, s ennek a gyorsan eloszló porfelhőnek homályában lassan körvonalazódni kezdtek előtte a házak, a kis terek, az utcák, s az emlékekkel kikövezett Fő tér hatalmas négyszöge, életének fontos helyszíne és azon az emberalakok. Akik persze nem tudtak róla, nem láthatták, nem érzékelhették őt.

– Szervusztok, ti régen megholtak s már majdnem elfeledtek, üdvözlő szót szól a hozzátok távolról megtérő hűtlen utazó, fiatok, aki megtért! – köszönt Zimankó. Tudta, senki nem fogja üdvözölni, őt, akit egykor, ezen a helyen, ebben a Kisvárosban Tintásnak is hívtak, részben mindig az elromló golyóstollaiból ujjára ragadt kék festék, részben pedig kissé bohókás, nem egészen életrevaló viselkedése miatt. Fura emberke volt ő, akit így ismertek itt, aki e pillanatban belépett a kapun, amely tompán döngve bezárult utána, majd eltűnt, mintha soha nem lett volna ott semmi, hol az elébb még kapu, vaskos oszlopok, s kőfal is álltak. Csend lett, egy pillanatra olyan csend lett, mint amikor megáll az idő és egyetlen másodperc alatt visszamegy végtelennyi sok napot valahová a kezdet, a mindeinek kezdetének pillanatába. Fényes csend fogadta, mint egy féregjáraton érkező úrutast az érkezésekor. Fémesség szag terjengett, de mindez csak egyetlen pillanatig tartott érzése szerint, majd a megállított filmkockák peregni kezdtek. A Kisvárosban a régi élet a régi időben valami néhai, nagyon megszokott kerékvágásába tért vissza, régmódián szörcsögött, szipákolt, krárogott, hörgött, sikkangatott, zötyögött, sípolt, kongott, bőgött, bűgött, zűgött, élt, legalábbis úgy látszott, hogy él. Olyan volt, mint az nyári délutánoként volt szokásos egykor régen.

– Hazaértem, de persze ők észre sem veszik, hogy itt vagyok, így hát biztosan jó helyen járok, mert így járta ez itt mindig is. Az élőt, a valóban létezőt, a jelent, a valóst itt soha nem vették észre, vagy nem vették tudomásul, de így megy ez itt már

jó ezer éve – biztatta magát Zimankó. A főtér nyitott borbélyműhelyajtóján át látta, amint a mester villanymeghajtású hajnyíró gépet tolt egy szőke gyerek fején végig. A mindig és mindenkinek kizárólag csak mánta, azaz német nyelvjárásban köszönő, saját vaskerekű traktorával kiskerteket szántani járó Spitz úr olajos ronggyal tisztogatta a gépét a háza előtt. A kereskedők a boltbejáratok előtt sepregettek, a környék egyetlen taxisa éppen a szokásos vékony szivarkájára gyújtott, míg büszke anyák sétáltatták gyerekeiket a kopogó macskakövön. A városháza alatti vendéglő hátsó udvarra nyíló ablakú konyhája felől pedig ritmusos húsklopfolás dobpergésszerű sorozata hallatszott. Valahonnan gramofon szólt, valami édes-bús háborús szerelmes dalt bűgva, s a házak mögötti csirkeólak felől menyéttől riadt szárnyasok rikácsolásával vegyült el az érzelgős dal. A tér, a sarkán olvasható felirat szerint, ebben az időben, amelybe Zimankó most beleérkezett, éppen Horthy Miklós ellentengernagy nevét viselte. Bizony, mennyiszer megváltozott még ez a név, míg véglegesült. Hívták sokféleképpen, volt Piactér, majd Horthy tér, utána Felszabadítók tere, majd Sztálin tér, majd a Gottwald tér, és majd ismét kicsit Fő tér, nagyon kicsi ideig Európai tér, és ma megint Főtér. Ez most a véglegesnek látszó. Más kérdés, van-e olyan, hogy végleges, mert e helyen, mint minden földi helyen, tehát itt is minden gyorsan mulandó volt és gyorsan mulandó is marad. Zimankó a teret jelölő tábla névéből máris tudta, hogy az apja gyerekkorának díszleteit jelentő háború utolsó évének nyarába érkezett meg, valami megmagyarázhatatlan, de régen és hön óhajtott jelenés, az időutazás által. Télből, a zimankós, ereszcساتornákat bontani vágyó északi széllel és hóval kis házát ostromló valós időbeli télből került ide. Csodálatos Kisvárosába, amely az apja, nagyapja, dédapja szülőhelye. Ide, erre a sosem feledhető imádott helyre került hát vissza, valahol már az álom kezdetén sejtette is, hová kerül, a régi, ágya mellé lerakott fényképeken megörökített városkába.

Jól ismerte ezt a helyet, de sosem unta meg, mindig talált izgalmakat és felfedeznivalót itt, tele volt ez a világ a régiiek szellemével. Azt viszont már Tintás gyerek- és kamaszkorában is tudta, aki ide született, soha nem tudott élni igazán. Valami rejtélyes és homályos érzelem bénította itt meg az embert. Aminek feltárása felettébb izgalmas tud lenni, mert saját érdekében meg kell találnia a bujdokoló világoknak az újraértelmezését. Azaz a tényeket, hogy így az esetlegesen tódító és lódító ősöknek segítséget keressen és találjon az ezerszer elhazudott történeteikre. Melyek hősei akár olyanok is lehetnének, mint ő, a mai Zimankó. Kicsit hazudós, kicsit lódító, magát fényező. Annak örült, hogy mint mindig, most is nyugodt volt ezen a helyen. Tudta, ott van, abban a városkában, ahol az idők kezdete óta mindig csak a holtak, a fogságban lévők, az elhurcoltak, a meg sem születettek számítottak, ahol a napi létben a beszéd forgása mindig az elsiratandók, a megkínzottak, a szenvedők voltak, mert csak ők léteztek az éppen élő emberek szívében, alaposan megroncsolt tudatában.

– Ez egy furcsa város. Az itt élőknek nincs, nem volt és nem is lesz soha más dolguk itt, mint díszletévé válni a holtaknak, elsiratandóknak, elhurcoltaknak, szenvedőknek, megkínzottaknak! – állapította meg Zimankó, aki előre tudta, nincs és nem is lehet neki másféle feladata az adottnál ezen a helyen, mint a dolgok tisztázása. Nem baj, ha nem veszik észre. Sőt! Az a jó! Jó ez, nagyon jó ez így! Milyen jó, hogy álom, hogy csupán egy csodás jelenség ez, s milyen rossz, hogy vélhetően csak egy tudatalatti világba merülése és álombéli utazása ez az egész, s megint valami ferdített, tükrözött változatát kapja a régi történeteknek.

– Sose lehet megoldani a múlt hazugságait! – sóhajtott, és végiggondolta, mit kellene tennie, ha már idekeveredett, időutazóként, varázsálomban. Itt állt, s hogy megvédje magát a múlttól és még csak véletlenül se kapjon kedvet ahhoz, hogy

belefolyják a régvolt történéseibe, netán meggondolatlan módon beavatkozzék abba, hát az apró lángban megjelent szellemkéjének a gondolataiba csempészett tanácsa szerint varázsvédőkört rajzolt maga köré le a porba. Ehhez azonban mágikus eszköz kellett. Mi legyen hát ez? Csak egy villanás kellett hozzá, s máris tudta. Ezt a rajzolást a rég, még Zimankó gyerekkorában elpusztult, veres tollú, Jokkó nevű japánkakasának anyja egyik sublótfiókjában megőrződött faroktollával tette meg. Honnan került elő a toll, s miért pont ez lett a varázsvédőkör meghúzó eszköze, erre nem talált semmilyen magyarázatot, de ami ilyen automatikusan jön megoldásként, azt alkalmazni kell. Ebben a városban amúgy sem volt magyarázat soha semmire, itt minden sajátos törvények és rend szerint alakult már évezredek óta. A hatalmas méretű, szélein poros és földes, közepén pedig egy részen fekete, kopott macskakövekkel kirakott tér északkeleti peremén, a port borító lócitrom, marhalepény és birka ürülékből buzgón golyócskákat gyúró ganéjtúró bogarak társaságában állt, igen jó megfigyelői posztion. Ugyanolyan fegyelmezetten kell figyelni a feladatára, mint ahogyan ezek a lába alatt nyüzsgő rovarok végezték a dolgukat évmilliók óta. Munkamegosztásuk példaértékű volt. Zimankó, azaz más nevén Tintás hát most nagyon figyelt, míg a bogarak takarították a hulladékot. Látható volt körötte a varázskör.

– Minden a legnagyobb rendben! – állapította meg Zimankó. A hely, ahol állt, a később, azaz jó harminc év múlva, 1974-ben, a szocialista rendszerben lebontásra ítélt, de 1944-ben még javában működő állami polgári fiúiskola kis tornyának árnyékába esett.

– Behatárolta az idő a dolgokat, de lám, apám meséiből máris tudom, hol vagyok, s mikor, még az a kérdés, melyik helyzetbe csöppentem? – bölintott elégedetten. A változásokat már nem úgy fogta fel, mint fájdalmas, a múltat megsemmisítő élményt. Egyszerűen megbékélt mindennel. Ha nincs emlék,

nincs fájdalom. Ha nincs fájdalom, nincs érzés, ha nincs érzés, megszűnt élni. Ez volt az egyedüli elfogadhatatlan dolog. Ez a nem lesz. Ez a nincs. Hogyan lehetne ezzel megbékélni? Ha nem vagyok, nem gondolkodom, ha nem gondolkodom, nem fáj. Ha nem fáj, akkor nem fáj, akkor nem... Nem. Ez a nem, ha ez nem volna! Lássuk hát apa történetét, lássuk, mire jutunk vele, végre legyen világosabb kép. Képkirakó játék. Ez a kocka hazugság, ez a kocka kitaláció, ez a kocka valóság. Ez a legutolsó, ez a valóság nem annyira színes, ez csak fáj. Idekívánkozó intermezzo vág belém.

Csillagközi utas lettem, saját galaxissal, űrállomással, meg minden herkentyűvel, amivel a csillagközi utazás jár. Fénysebesség, idődilatáció, egyébként meg hagyjuk, úgymint az van, amit az ember gondol, nem az, ami ténylegesen történik. Boldogító. Ugorjunk bele oda, mesélje el az Utazó, mire fanyalodott, mire kényszeredett, miket kell elmondania. Honnan bukna fel és milyenek ezek a szinte lepedékes emlékfalatok, amelyek máig itt maradtak a szájában. Behatározhatatlanok. Vajon melyik tér-idő-helyzet-cselekmény kvartettbe állt be kottalozgatónak az események alanya? Megszívta. Megszívta. Jó, tudom, előre. Ha ez is én vagyok. Ha én voltam. Mindegy is. De akkor is nézzük meg. Gondosan!

Mit tudott az Utazó, mit tudhatunk róla. Sokat szerepel még. Lehet, átveszi a szerepemet. Én még nem unom, de neki egyszerűbb lesz helyettem mindazt elmondani, amire nincs jogosítványom, ami innentől fogva kemény játék, kitaláció és pengeéles valóságtükörbe való nézés. Itt már a madaraknak van komoly szerepük, hússzínű sebeknek, víznek és halaknak. Felbuggyanó forrásokot kell majd teletömni szeméttel, hogy a sok életvizet ne kortyolhassa, ne ihassa mindenki. Csak a kiváltságosok, akikről tudni fogjuk, van, mert adatott nekik szerep. Itt már átadható a staféta. Tessék! Ez már túl az átváltozáson van, már emberi a test. Íme, újabb állomás.

Szászi Zoltán

Téli mese

Megjelent a Madách Egyesület, Pozsony gondozásában 2020-ban.
Első kiadás. Oldalszám 160. Felelős kiadó és szerkesztő: Csanda Gábor. Nyomdai előkészítés: Juhász Rokko – Kassák Intermediális Kreativitás Központ. Borítóterv: Gyenes Gábor. A borító grafikája Gyenes Gábor Petite impressions 6 című festménye felhasználásával készült. Nyomta a Valeur Kft., Dunaszerdahely.

Zoltán Szászi

Rozprávka do zimy

Vydal Spolok Madách – Madách Egyesület, Bratislava, 2020. IČO 30807719. Prvé vydanie. Počet strán 160. Náklad 200. Vydavateľ a redaktor: Gábor Csanda. Grafická úprava: Juhász Rokko – Kassákovo centrum intermediálnej kreativity. Návrh obálky: Gábor Gyenes. Vytlačil Valeur, s.r.o., Dunajská Streda.

ISBN 978-80-89833-13-9